

також заплутаним походженням головного героя, адже в тексті так і не вказувалася його національність: то він італієць, то англієць або бразилець.

Переклад українською мовою не завжди зберігав емоційну напругу оригіналу та не завжди передавав авторський задум. Ми побачили, як декілька раз перекладач порушив синонімічний ряд, допустився помилок, які в майбутньому він не компенсував. Перекладач міг припуститися цих помилок із-за розбіжностей світогляду з автором, недостатнім проникненням в психологізм Ліліан, іншою епохою, культурними відмінностями.

Література

Валгина Н.С. Авторская модальность. Образ автора. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evartist.narod.ru/text14/15.htm>. Виноградов.В. О теории художественной речи. – М.:1971. – 240 с. Ермолович В.И. Психологические аспекты прагматики перевода // Сб. науч. трудов. Прагматика и перевод. – М.: МГПИИЯ им. М.Тореза, 1982. – Вып. 193. – 43-51 с. Мирошниченко В.В. Авторська концепція художнього твору: онтогенез і експансія. – Запоріжжя:ЗДУ, 2003. – 283 с. Падучева Е.В. Семантические исследования. Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива. М.: Языки русской культуры, 1996. – 464с. Сабельникова Е.А. Авторская модальность как лингвоэстетическая категория. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://conference.kemsu.ru/GetDocsFile?id=12838&table=papers_file&type=1&conn=confDB. Супрун Л.В. Категорія модальності в українських та англійських текстах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.rusnauka.com/ESPR_2006/Philologia/10_suprun%201.v..doc.htm. Убина А.И. Проблема передачи модальности на уровне текста в художественной литературе (на материале перевода с английского языка на русский отрывка из книги А.Дж.А. Саймонса «В поисках Корво»): диплом студ. V курса. - Москва, - 2004, - С.89. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.google.ru/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved\(29.01.10\)](http://www.google.ru/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved(29.01.10)). Успенский Б.А. Поэтика композиции. – СПб.: Азбука, 2000. – 348 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

Войнич Е. Овод. – К.: Молодь, 1950. – с. 256. Войнич Э. Овод. – К.:Веселка, 1986. – с. 255. Voynich E.L. The Gadfly. – Kiev.: Dnipro Publishers, 1974. – с. 363.

ВАСИЛИНА К.

(Запорізький нац. ун-т)

СПОСОБИ СЕМАНТИЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ШАХРАЙСТВО» В КОННІ-КЕТЧЕРІВСЬКОМУ ПАМФЛЕТІ (ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)

The article deals with studying the peculiarities of representing concept “crime” in the conny-catching pamphlet in the context of translation studies. The author of the article dwells upon different elements of the semantic field of Robert Greene’s

pamphlets and suggests possible ways of translating its meaningful units into Ukrainian.

Key words: *semantic field, conny-catching pamphlet, translation, topical chain, concept, semantization, slang, euphuisms.*

Оригінальним художнім явищем, що сформувалося в лоні англійської ренесансної літератури, був конні-кетчерівський памфлет – самостійний жанровий різновид шахрайської прози. За часів правління королеви Єлизавети I памфлети про трікстерів, що називали себе “ловцями кроликів” (“conny-catchers”), користувались шаленою популярністю у читацького загалу. Елітарну публіку тішила віртуозна гра слів, якою рясніли ці твори. Пересічний читач із живим інтересом сприймав описи найрізноманітніших витівок і шахрайських вивертів, незрідка послуговуючись літературними творами як своєрідною енциклопедією, що дає низку корисних порад та інструкцій. Конні-кетчерівські памфлети читали і при дворі, і у небагатих помешканнях джентрі чи ремісників. Їх видавали і перевидавали. Згадки про їхню популярність містяться і у трактатах філософів, і у елітарних романах.

Слід зауважити, що у літературознавчому аспекті конні-кетчерівські памфлети є більшою мірою вивченими зарубіжними дослідниками, які традиційно вдаються до переказу і поверхового аналізу сюжету таких творів, часто наголошуючи на їхній етико-естетичній меншовартості [Chandler F.W., 1907, с.99; Aydelotte 1967, с.124; Davis 1969, с.186; Dionne 2007, с.35]. У вітчизняному ж ренесансознавстві ґрунтовне дослідження поетики конні-кетчерівського памфлету у співвіднесенні з іншими видами літературної продукції тогочася здійснено лише автором даної статті [Василина К.М., 2001].

У перекладознавчому плані цей вид художніх творів поки що не досліджувався. Жоден із конні-кетчерівських памфлетів досі ще не перекладався ані в Україні, ані в Росії, хоча безперечно цей оригінальний жанровий різновид памфлетистики цікавий і в історико-літературному плані, і в теоретико-літературному аспекті. Отже, дана стаття, яка накреслює можливі шляхи вирішення окремих перекладацьких проблем щодо художнього перекладу, має незаперечну наукову новизну.

Останнім часом з'явилася велика кількість досліджень, присвячених розглядові маловивчених чи маловідомих естетичних явищ, прагнення переосмислити їх у руслі сучасних методів літературознавчих досліджень. Водночас, процес осмислення певних літературних реалій, особливо у компаративному плані, значною мірою ускладнюється через відсутність перекладів більшості давньо- та середньо-англійських текстів. Отже, на часі стоїть проблема трансляції маловідомих текстів з метою їхньої популяризації та репрезентації якомога більш широкому колу дослідників. У цьому контексті дане дослідження специфіки структурування та відтворення семантичного поля конкретного складного і маловідомого різновиду літературної продукції засобами української мови є актуальним.

Трансляція такого досить специфічного тексту як конні-кетчерівський памфлет, що рясніє арготизмами, реаліями і різноманітними малозрозумілими

сьогодні лексемами – складна проблема, розв’язання якої вимагає від перекладача неабияких інтелектуальних і творчих зусиль. Думається, що лише поєднавши досвід, накопичений сучасною когнітивною лінгвістикою та перекладознавством з інформаційними ресурсами історико-літературної науки, можна взятися за реалізацію такого наддивовижу захоплюючого проекту, як переклад конні-кетчерівського памфлету українською мовою.

Першим етапом на цьому шляху має бути реструктурування соціокультурного контексту, в якому з’явився сам художній феномен. Без цього досить складно і навіть інколи неможливо відтворити семантичне поле конні-кетчерівського памфлету і розробити алгоритми його перекладу засобами перекладу.

Батьком конні-кетчерівського памфлету по праву вважається славнозвісний драматург і романіст Роберт Грін. Звернення знаного майстра художнього слова до шахрайської тематики обумовлена декількома факторами. По-перше, Грін, мав досвід особистого спілкування із представниками лондонського кримінального світу. По-друге, як представник літературного бомонду, він був у курсі новітніх тенденцій у галузі мистецтва слова і популярність творів його попередників у царині “criminal fiction” стимулювала амбіційні інтенції автора здобути собі славу знавця кримінального життя. Тим більше, що останній твір про шахраїв вийшов друком доволі давно – у 1566 році, ті ж інформаційні звіти, які періодично з’являлися, мали радше сенсаційно-інформаційний, аніж аналітично-дидактичний характер. Крім того, естетична вартість творів такого типу була надзвичайно низькою [Bennett H.S. 1965, с.232].

Таким чином, Грін взявся до написання творів у руслі кримінальної традиції, намагаючись заповнити нішу та заробити грошенята, які йому були конче необхідні. Всього перу цього письменника належать п’ять конні-кетчерівських памфлетів, які були створені протягом двох років – 1591–92pp. Цікаво, що твори Гріна не лише здобули популярність серед читацького загалу, але й викликали цілу низку епігонських опусів, а також стали органічним компонентом поезики англійського кримінального роману XVII століття [Chandler F.W. 1961]. Відлуння конні-кетчерівських памфлетів відчутно проявляє себе навіть у романах Д.Дефо (зокрема, у романах “Молль Флендерс” та “Роксані”).

Важливо звернути увагу на те, що при написанні своїх памфлетів Грін спирався не лише на власний життєвий і літературний досвід, але й на художні здобутки своїх попередників – авторів книг про вагабондів – Гілберта Волкера, Джона Оделі та Томаса Гармена. При цьому часто-густо він вдавався до запозичень як окремих назв та описів певних технік, так і цілих текстових фрагментів. Зокрема Грін запозичує назву “Prigging Law”, переномінує “Angling” на “Courbing law” та на основі “Barnarde’s Law” створює техніку “Conny-catching” [Awdeley 1889, с.10].

Однак, Грін не міг задовольнитися простим запозиченням, він вдається до прирощення периферії семантичного поля, і робить це поступово – від памфлету до памфлету реципієнт ознайомлюється із дедалі більшою кількістю практик. Важливо наголосити на тому, що автор, одного разу ввівши назву та

опис певного злочинства, ніколи не повторює презентовану інформацію, а доволі вільно оперує термінами із шахрайської мови і спілкується із реципієнтом як із знавцем справи. І це не дивно, адже письменник був зацікавлений у тому, щоб читачі постійно поверталися до попередніх книг, забезпечуючи можливість їхнього перевидання.

Топікальні ланцюжки в конні-кетчерівському памфлеті репрезентовані назвами шахрайських практик та законів (“cross-biting”, “cutting the purse”, “prigging law”, “figging law”), арготизмами, які позначають виконавців та жертв кримінальних дій (“Barnard”, “Verser”, “Courber”), реаліями, що номінують місце скоєння злочину та покарання (St.Paul’s, Newgate, Flee-street, Holborne, gallows).

Якщо переклад загальноживаних понять та топонімів на кшталт “St.Paul’s” та “Newgate” навряд чи може викликати складності, то передача українською мовою специфічної крадійської лексики представляє доволі серйозну проблему. З одного боку, перекладач має зважати на значення того чи іншого терміну в англійській мові XVI ст., з іншого – уникати надмірного занурення у терміни смислів малозрозумілих сучасному реципієнтові понять, щоб не зробити текст надзвичайно складним для сприйняття. Думається, що доцільно розділити арготизми на основні та другорядні і, відповідно, запропонувати особливі способи перекладу.

До основних, або ядерних, можна віднести ті арготизми, які вводяться автором і детальний опис яких знаходимо у Грінових книгах про шахраїв. Вони є ключовими для розуміння авторської візії шахрайства. До другорядних, відповідно, слід віднести ті крадійські терміни, які наводяться Гріном лише у своєрідних словниках-довідниках і не піддаються тлумаченню.

На особливу увагу заслуговує неологізм “conny-catching” як центральний компонент новоутвореного семантичного поля, а також як загальноприйнятий у західному літературознавстві жанровий маркер цього різновиду літературної продукції. Вказана лексема та її похідні (“a conny-catcher”, “to conny-catch”), які за загальновизнаною концепцією, впроваджені у широкий обіг саме Гріном, зазвичай виносяться автором у заголовок. При цьому відбувається поступове розширення семантики терміну: якщо у першому памфлеті “A Notable Discovery of Coosnage” “conny-catching” є лише одним із різновидів шахрайства (“cozenage”) поруч із звідництвом (“cross-biting”), розбоєм (“high law”) [Awdeley 1889, с. 10] та ін., то вже починаючи із другого памфлету – “The Second and the Last Part of Conny-catching” – згадана лексема виступає у якості контекстуального підсилено експресивного синоніма слів “шахрайство”, “ошуканство”, “злочин” і охоплює інші види злочинств (“foisting”, “nipping”, “lifting”, “courbing” etc.) [Greene Robert 1923].

Згадана лексема та її похідні доволі швидко набувають ознак культурно-специфічної лексики: вони є легко упізнаними, викликають широкий спектр асоціацій і містять у своїй конотації культурно – і суспільно вагому інформацію. Справа у тім, що “conny-catching” – це вид крутіства, яке практикують англійські шулери виключно у Лондоні чи його передмістях. При цьому власне цей злочин, який націлений на віртуозне обдурення простаків у

грі в карти, включає цілий комплекс специфічних ритуалів – спочатку необхідно долучити грошовитого джентльмена до гри, потім треба обшахрати його і, кінець-кінцем, ретируватися із грошима.

Тут і виникає проблема семантизації поняття “conny-catching” у перекладі. Якщо перекласти його як “шулерство”, чи “шахрайство”, то буде втрачено істинний смисл цього дійства і до того ж, знімається культурний маркер – атрибуція цього виду шахрайства як виключно англійського. Такий спосіб синонімічного перекладу не передає і складної семантичної структури терміну – складена лексема “conny-catching” виникає у результаті поєднання понять “conny” (кролик), яке на шахрайській мові означає жертву ошуканства, і “catching” (обдурення). Буквальний переклад “обдурення кролика” є неприйнятним, адже “кролик” не асоціюється в уяві сучасного реципієнта із жертвою. Тоді ж як людина часів Відродження однозначно співвідносила образ кролика із хтивістю та недолугістю, і саме такими – ласими до легких грошей та жіночого тіла – є жертви англійських шулерів. Сучасною мовою “conny-catching” можна було б перекласти як “розведення лохів”, але при цьому терміну будуть прирощені інокультурні конотації.

Тож, видається за доцільне перекладати вказану лексему як своєрідну культурну реалію - “конні-кетчерство” - із наведенням довідки щодо походження та значення терміну. Звернімо увагу, що саме такий переклад видається найбільш адекватним в літературознавчому аспекті, адже поняття “конні-кетчерівський памфлет” має чітку хронологічно-локальну маркованість – англійський шахрайський памфлет доби Відродження, і має зайняти самостійне місце у сучасних українських класифікаціях шахрайської літератури Західної Європи тогочася поруч із таким загальноприйнятим терміном, як “пікареска” (іспанський шахрайський роман).

За аналогією із конні-кетчерством можна запропонувати перекладати і назву іншого доволі популярного у грінових памфлетах різновиду злочину – “cross-biting” як “кросс-байтерство”. Доречно також навести коротку історичну довідку типу: “кросс-байтерство – злочинський закон, який полягає у тому, що повійниця, познайомившись із хтивим джентльменом на вулиці, приводить його до себе у дім, де у найбільш відповідальний момент з’являється удаваний чоловік чи брат дівчини і, погрожуючи скандалом, позбавляє нещасну залякану жертву грошей і майна” [Greene Robert 1924, с.40-41].

Назви інших різновидів шахрайств доцільно , перекладати за допомогою описового методу: “Sacking Law” (“проституція”), “Prigging Law” (“конокрадство”), “Figging Law” (“зрізання гаманців”) та ін. аби не завантажувати текстовий простір. Річ у тім, що ці назви, хоча і зустрічаються на сторінках памфлетів Гріна досить часто, однак не мають специфічної яскраво вираженої конотації, і зазвичай виступають лише своєрідним привабливим і модним антуражем злочинського світу.

Слід окремо звернути увагу і на те, що у кримінальному соціумі, який є доволі чітко зорганізованим, кожний пройдисвіт має виконувати специфічну роль і саме від злагодженої дії всіх учасників ошуканства залежить успіх всієї банди. Зокрема, у конні-кетчерстві задіяні три особи – “the Setter”, “the Verser”,

“the Barnackle”. “The Setter” знайомиться на вулиці із майбутньою жертвою і намагається дістати якомога більше інформації про неї. Добуті відомості він передає своєму спільнику - “the Verser”, який має, вдаючи з себе односельця нещасного джентльмена, запросити його до таверни і залучити до гри у карти. Що ж до так званого “the Barnackle”, то він має завершити ошуканство і, здійнявши бійку, втекти із грошима [Greene Robert 1924, с.17-37]. Треба звернути увагу на те, що ці ролі пройдисвітів, які до того ж ретельно описуються самим автором, презентуються лише у перших двох памфлетах, надалі ж всі ці злодії називаються одним словом – конні-кетчери. Отже, думається, що назви ролей пройдисвітів можна просто транскрибувати, даючи у виносках лаконічні описи.

Однак, семантичне поле конні-кетчерівського памфлету Р.Гріна не обмежується одними лише злодійськими термінами. Надзвичайно важливою є і загальноживана лексика з підсиленою модальністю, яка слугує для передачі основної думки автора (“damnable”, “hellish”, “caterpillars”, “vipers”). Відомо, що експліцитно Грін мав засуджувати шахрайство, щоб не давати поганий приклад молоді, і щоб цензура випустила твори у світ.

Втім, сам Грін поволі захоплювався вправністю та майстерністю своїх конні-кетчерів, і його ставлення до злодіїв знаходило вираження не лише у підтексті (круті практично завжди успішно виконують свої злочини), але й у власне текстовому полотні. Поєднання лексем різних мовних реєстрів та з різною, інколи полярною конотацією (“damnable logicians”, “vicious professors”, “baseminded orators”) призводить до народження нових смислів. Цей факт також необхідно враховувати і по можливості зберігати контраст при перекладі метафор, що вербалізують смислові концепти, пов’язані із конні-кетчерством.

Насамкінець необхідно звернути увагу на евфемізми та риторичні пасажі, які складають інтегральну частину семантики конні-кетчерівських памфлетів. Грін, який набув гучної слави як майстер високої прози, автоматично переносить прийоми та методи нарації у площину конні-кетчерівських памфлетів. В результаті, маємо ситуацію, коли злодійське арго та фрази “a whore whose quiver is always open to any arrow” сусідять із розлогими медитаціями щодо неабиякої ролі, яку відіграла гра в карти як своєрідний порятунок від голоду під час облоги давньогрецького міста Феб, а також менторсько-проповідницькими промовама типу “...Salomon hath in his proverbs, A shameless woman hath honny in her lippes, and her throte as sweet as honny, her throte as soft as oyle: but the end of her is more bitter than Aloes, and her tongue is more sharp then a two edged sword, her feet go unto death, and her steppes leade unto hell” [Greene Robert, 1924, с.43]. Цікаво, що складні синтаксичні конструкції виступають і основою кодифікації мови пройдисвітів та засобом маскування злочинців у звичайному оточенні: при зустрічі з жертвою злодії намагаються приспати її пильність, удаючи з себе дуже розумних і приязних осіб: “Sir, God saue you, you are welcome to London, how doth all our good friends in the country, I hope they be all in health?” [Greene Robert 1924, с.18]. При перекладі таких фраз доцільно застосовувати загальноприйняті лексико-синтаксичні трансформації, при цьому слід зберігати і піднесено-патетичний стиль викладення.

Підсумовуючи, слід зауважити, що конні-кетчерівський памфлет, який лише останнім часом привернув увагу вітчизняних науковців, є цікавим предметом подальшого осмислення в аспекті перекладознавства і обіцяє чимало цікавих знахідок.

Література

Василина К.М. Англійський конні-кетчерівський памфлет в контексті шахрайської прози XVI ст.: дис...кандидата філол.наук: 10.02.04/ Василина Катерина Миколаївна. – Запоріжжя, 2001. – 245 с. *Awdeley John.* The Fraternity of Vagabondes// *Awdeley's Fraternity of Vagabondes, Harman's Caueat, Haben's Sermon, & c.* – Berlin – New York – Philadelphia: Early English Text Society, 1889. – № 9. – P. 1 –16. *Aydelotte Frank.* Elizabethan Rogues and Vagabonds. – London: Frank Cass & Co.LTD, 1967. – 187 p. *Bennett H.S.* English Books and Readers, 1558 to 1603/ Bennett H.S. – London: Cambridge Univ.Press, 1965. – 320 p. *Chandler F.W.* Romances of Roguery. An Episode in the History of the Novel. The Picaresque Novel in Spain/ Chandler F.W. – New York, 1961. – 483 p. *Chandler F.W.* The Literature of Roguery: In 2 vol./ Chandler F.W. - Boston and New York: Univer.Press, 1907. –Vol.1. – 1907. – 284 p. *Davis W.R.* Idea and Act in Elizabethan Fiction. – Princeton, Princeton Univ. Press, 1969. – 290 p. *Dionne Craig.* Fashioning Outlaws: the Early Modern Rogue and Urban Culture// Rogues and Early Modern English Culture/ Ed.by Craig Dionne and Steve Menz. – the USA: The University of Michigan Press, 2007. – P. 33-61. *Greene Robert.* A Notable Discovery of Coosnage/ Greene Robert; ed.by G.B.Harrison // The Bodley Head Quartos.– London: John Lane The Bodley Head Ltd., Vigo Street, 1924. – P. 6 – 61. *Greene Robert.* The Second Part of Conny-Catching/ Greene Robert; ed.by G.B.Harrison // The Bodley Head Quartos. – London: John Lane The Bodley Head Ltd, 1923. – P. 1 – 59.

ГАВРИЛОВА О.В.

(Українська держ. академія залізничного транспорту)

КОНОТАТИВНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

In the article the role of language in the real world and its attitude toward a culture is examined. The problems of connotative translation of genetically familiar words in closely related languages are shown.

Key words: *connotation, denotation, closely related languages, translation.*

В основі сучасної цивілізації лежить різноманіття культур, які знаходяться в постійному взаємозв'язку і взаємодії. При цьому кожна культура має свою мовну систему, за допомогою якої її носії спілкуються один з одним.

Мова – це дзеркало культури, в якому відображаються не тільки реальний світ, але і менталітет народу, його національний характер, традиції, звичаї, мораль, система норм і цінностей, картина світу, що оточує людину. Мова –